

אמר רב יוסף: מכאן רמז לסומין, שאוכלין ואין שבעין, לפי שאינם רואים את המאכל.

אמר אביו: הלכך, מאן דאית ליה סעודתא — לא ליכלה יאכלנה אלא ביממא, בזמן שיש אור ורואה את המאכלים.

אמר רבי זירא: מאי קרא, היכן אמור ענין זה בכתוב?

שנאמר [קהלת ו'] "טוב מראה עינים — מהלך נפש [דהיינו, הרגשה בלי ראייה]".

ומביאה הגמרא ביאור נוסף בפסוק הזה:

אמר ריש לקיש: טוב מראה עינים באשה יותר מנופו של מעשה. שנאמר "טוב מראה עינים מהלך נפש".

ומביאה הגמרא כמה מחלוקות של אמוראים בביאור פסוקים:

[משלי כג] "כי יתן בכוס עינו — יתהלך במישרים".

הכיצד?

נחלקו בביאור פסוק זה רבי אמי ורבי אסי.

עה-א חד אמר: כל הנותן עינו בכוסו, שאוהב את השכרות — עריות כולן דומות עליו כמישור ללא מכשול, כדבר שישיר לעשותו.

וחד אמר: כל הנותן עינו בכוסו — הממון של כל העולם כולו דומה עליו כמישור, שסבור שיותר לו לקחתו.

[משלי יב] "דאגה בלב איש — ישיחנה".

רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: ישיחנה [יסיחנה] מדעתו.

וחד אמר: ישיחנה לאחריהם, ושמא יתנו לו עצה לפתרון.

[ישעיהו סה] "ונחש — עפר לחמו".

רבי אמי ורבי אסי.

חד אמר: אפילו אוכל הנחש כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר.

וחד אמר: אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר.

תניא, אמר רבי יוסי: בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם.

מדת בשר ודם, אדם מקניט את חברו — יורד עמו המוקנט לחייו.

אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן.

קלל את הנחש, ובכל זאת, כאשר עולה הנחש לגג מזונותיו עמו, שמוצא שם עפר לאכול.

וכאשר יורד הנחש למטה — מזונותיו עמו.

קלל את כנען שיהיה עבד — אוכל העבד מה שרבו אוכל, ושותה מה שרבו שותה.

קלל את האשה — הכל רצין אחריה.

קלל את האדמה — הכל ניזונין הימנה.

[במדבר יא] "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם".

רב ושמואל.

חד אמר: זכרנו את הדגים, כפשוטו.

וחד אמר: זכרנו את העריות, שהיו מותרות לנו במצרים, ועתה נאסרו לנו. ותשמיש משמש בלשון עריות, כמו שנאמר "וידגו לרוב".

ומבאר הגמרא:

מאן דאמר דגים — משום דכתיב "נאכל".

ומאן דאמר עריות — משום דכתיב "חנם", ורק תשמיש הוא בחינם ולא דגים.

ופרכינן: ולמאן דאמר עריות — הא כתיב נאכל!

ומשנינן: לישנא מעליא לשון מעולה ונקיה נקט. כדכתיב [משלי ל] על אשה מזנה: "אכלה, ומחתה פיה, ואמרה לא פעלתי און".

"ומחתה פיה" משמעותו שהיא מקנחת את פיה התחתון, לאחר ששימשה. ומכאן הוכחה ש"אכלה", האמור בפסוק, הכונה לתשמיש.

ופרכינן: ולמאן דאמר דגים — מאי "חנם"?

ומשנינן: דהו מייתין להו מהפקירא, שהיו דגים אותם מההפקר.

דאמר מר: כשהיו ישראל שואבין מים, הקדוש ברוך הוא מזמין להם בתוך המים דגים קטנים בכדיהן.

ופרכינן: בשלמא למאן דאמר שעל דגים התלוננו, אבל עריות לא פריצי בהו בהיותם במצרים — שפיר היינו דכתב שלמה המלך [בשיר השירים ד] בשבח עם ישראל "גן נעיל אחתי כלה", ששיבחס בצניעותם.

אלא למאן דאמר עריות היו פרוצות להם

במצרים — מאי הוא השבח של "מעין התום"?

ומשנינן: מהנך מאותם איסורי עריות דהו אסירין להו כמו לכל בני נח [וכפי שיבאר להלן] — לא פריצי בהו. ועל כך משבחס הכתוב.

ולא היו בוכים אלא על העריות שנאסרו בהן בקבלת התורה.

ועוד פרכינן: בשלמא למאן דאמר שהיו בוכים על עריות, היינו דכתיב [במדבר יא] "וישמע משה את העם בכה למשפחותיו", וכדרשינן: על עסקי משפחותיו! שנאסרו להם לשכב אצלם.

אלא למאן דאמר דגים — מאי "בוכה למשפחותיו"?

ומשנינן: הא והא הואי, על שניהם, על הדגים ועל העריות, הם בכו.

[במדבר יא] "את הקשאים ואת האבטחים".

רבי אמי ורבי אסי:

חד אמר: טעם כל המינין טעמו כמן, טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו, כיון שהם קשים לנשים מעוברות ומיניקות. ולכן התאוננו על חסרונם.

וחד אמר: טעם כל המינין טעמו בהם את טעמן ואת ממשן. וחללו — טעמו בהן רק את טעמן, ולא ממשן.

[שמות טז] "והוא כזרע גד לבן"

אמר רבי אסי: עגול כנידא, ולבן כמרגלית.

תנו רבנן: נאמר במן שהוא כזרע גד, לפי שהוא דומה לזרע פשתן בגבעולין, שגם הוא עגול.

אחרים אומרים: "גד" — שדומה ל"הגדה", שמושכת לבו של אדם כמים.

תניא אידך: "גד" — שמגיד [מגלה] להם לישראל על תינוק שנולד לאשה, ויש לנו ספק אי אם הוא נולד בן תשעה חדשים, והוא מתייחס לבעלה הראשון, ואי או שהוא נולד בן שבעה חדשים, והוא מתייחס לבעלה האחרון.

לפי שהיו לוקטים את המן, והיה נמצא בכל בית עומר לכל גולגולת, בין אם לקטו הרבה ובין קצת. ולכן, אם היה התינוק בנו של הבעל הראשון היה נמצא העומר המיועד לו בביתו, ואם הוא היה של השני היה העומר שלו נמצא בבית השני.

לבן — שמלבין עונותיהן של ישראל. כי מתוך שהיו דואגים שמא לא ירד המן למחר היו משעבדים לבם למקום [לשון רש"י].

תניא, רבי יוסי אומר: כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין, כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין.

כיצד? שנים שבאו לפני משה לדין. זה אומר: עבדי ננבת, וזה אומר: אתה מכרתו לי.

אמר להם משה: למחר בבוקר יהיה המשפט.

למחר, אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון — בידוע שזה, השני, גנבו.

אם נמצא עומרו בבית רבו שני — בידוע שזה מכרו לו.

וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין. זה אומר: היא פרחת עלי, והריני מוציאה בלא כתובה, והיא אומרת: הוא פרח עלי, ועליו לגרשני וליתן לי כתובתי.

אמר להם משה: לבקר משפט.

למחר, אם נמצא עומרה בבית בעלה — בידוע שהיא פרחת עליו.

נמצא עומרה בבית אביה — בידוע שהוא פרח עליה.

ומבאר עתה הגמרא את מקום ירידת הטל:

כתיב [במדבר יא] "וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו". ומשמע שירד המן בתוך המחנה עצמו.

וכתיב [שמות טז] "ויצא העם ולקטו". ומכאן משמע שירד הטל מחוץ למחנה, והיו צריכים לצאת וללקטו.

וכתיב [במדבר יא] "שטו העם ולקטו", ומשמע שהיו צריכים להרחיק מהמחנה כדי להשיגו.

הא כיצד?

לצדיקים ירד להם המן על פתח בתיהם, בינונים — יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו.

וממשיכה הגמרא בענין המן, לבאר את צורתו.

כתיב "לחם", ומשמע שמצאו אותו כשהוא אפוי, ולא היו צריכים לעשות דבר.

וכתיב "ועשו אותו ענות", ומשמעם שהיו צריכים לעשותו, והיינו שירד להם לפני

האפיה.

וכתיב "ומחננו", ומשמע שמצאווהו בשלב כה מוקדם, שהיו צריכים אפילו לטווחנו.

הא כיצד?

צדיקים — מצואו כשהוא אפוי בצורת לחם. **בינונים** — מצאווהו במצב שהיו צריכים לעשות ממנו עוגות. **רשעים** — טחנו בריחים.

"או דכו במדכח".

אמר רבי יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא: מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים, בשמים, שהם דבר שנדרוך במדוכה, והיו מתקשטות בהן.

"ובשלו בפרור".

והרי לא היה צורך בבישולו [מהרש"א]!?

אמר רבי חמא: מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי תבליני קדירה, ובישלו את התבלינים באוכל המבושל שירד להם.

[שמות לו] נאמר כנדבת המשכן:

"וזה הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר"

מאי "בבקר בבקר"?

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: הביאו אליו נדבה מדבר שירד להם בבקר בבקר [וכלשון הכתוב במן: וילקטו אותו בבקר בבקר]. מלמד, שירדו להם לישראל אכנים טובות ומרגליות עם המן, והביאום לנדבת המשכן. וכמו שנאמר [שמות לה] "והנשאם הביאו את אבני הזהב".

תנא: נשיאים עננים ממש היו, והם שהביאו את אבני השוהם, ולא נשיאי ישראל.

וכן הוא אומר, שנשיאים הם עננים [משלי כה]:

"נשיאים ורוח — וגשם איין".

[במדבר יא] "והיה טעמו כטעם לשד השמן"

אמר רבי אבהו: מה שד זה, תינוק טועם בה כמה טעמים ממה שהאם אוכלת — אף המן, כל זמן שישראל אוכלין אותו, מוצאין בו כמה טעמים.

איכא דאמרי: היה המן דומה לשד ממש. מה שד זה מתהפך לכמה גוונים — אף המן מתהפך לכמה טעמים.

[שמות טז] "ויאמר משה: בתת ה' לכם בערב בשר לאכל, ולחם בבקר לשבע".

תנא משמיה דרבי יהושע בן קרח: בשר, ששאלו בקשוהו שלא כהוגן, שהרי היה להם בשר בהמות רב, ובכל זאת התלונונו על חסרון הבשר, ניתן להם שלא כהוגן, שירד השלו בלילה, ולא היה להם שהות להכינו לסעודת הערב, שהיא הזמן הראוי לאכילת בשר.

לחם ששאלו כהוגן, שהרי אי אפשר בלעדיו, עה-ב לפיכך ניתן להם כהוגן, בבוקר, והיה להם שהות להכינו.

מכאן למדה תורה דרך ארין, שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה.

ופרכינן: והאמר אביי: האי מאן דאית ליה סעודתא — לא לאכליה יאכלנה אלא ביממא!?